

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Станимир Георгиев Димитров

Тракийски университет – Стара Загора

Научна специалност 04.02.01 „Развъждане на селскостопанските животни, биология и биотехника на размножаването“

ОТНОСНО: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по научна специалност 04.02.01 „Развъждане на селскостопанските животни, биология и биотехника на размножаването“ в Институт по животновъдни науки-Костинброд

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № НП-08-86 от 11.09.2017 г. на председателя на ССА

Автор на дисертационния труд: Красимир Петров Великов

Тема на дисертационния труд: „Проучване ефективността на различни методи за оптимизиране на репродуктивни и продуктивни показатели при калифорнийски и бели новозеландски зайкини“

Научен ръководител: доц. д-р Ивона Василева Димитрова

1. Информация на дисертанта

Кандидатът за придобиване на образователна и научна степен Красимир Петров Великов е роден на 20 април 1977 год. в гр. Стара Загора. През периода 1992-1996 год. завършва Техникум по ветеринарна медицина „Ив. П. Павлов“, гр. Стара Загора. От 1998 г. до 2004 год. е студент в Тракийски университет-Стара Загора и се дипломира във Ветеринарно-медицински факултет като „Магистър-ветеринарен лекар“.

От 2009 год. работи като асистент в отдел „Специални отрасли-зайци“ към в Институт по животновъдни науки-Костинброд. За изтеклия период има участие в 4 бр. научни проекта финансирани от ССА и в 2 бр. научни проекта финансирани от източници извън системата на ССА.

За изтеклия период има публикувани 1 бр. самостоятелна статия и 10 бр. публикации в съавторство.

Има отразени 9 бр. участия с доклад/постер в национални и международни научни форуми.

2. Актуалност на разработката и полза за практиката

Предмет на дисертационния труд е да се изпита ефективността от приложението на хормонален метод (третиране с PMSG) и нехормонален метод („смяна на клетката“) за стимулиране на репродуктивните функции при

различни категории зайкини от Калифорнийската порода и Бялата новозеландска порода и връзката им с някои продуктивни и стопански показатели. Това са методи които обикновено се прилагат в екстензивната/полуинтензивната система за развъждане на зайците.

В предвид на обстоятелството, че в настоящия момент зайцевъдството в нашата страна се основава преди всичко на екстензивни/полуинтензивни технологии на отглеждане (ферми с капацитет 50-100 бр. продуктивни зайкини), целта и получените резултати от дисертационния труд са от важно практическо приложение, което ще даде ценна информация на фермерите-зайцевъди.

3. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е написан на 139 бр. стандартни машинописни страници и е структуриран както следва: Съдържание – 3 стр., Списък на използвани съкращения – 1 стр., Увод – 1 стр., Литературен преглед – 31 стр., Цел и задачи на изследването – 1 стр., Материал и методи – 6 стр., Резултати – 58 стр., Обсъждане – 11 стр., Изводи, препоръки за практиката и приноси – 2 стр., Приложения – 9 стр. и Използвана литература – 14 стр.

Резултатите са отразени в 52 бр. таблици и 68 бр. фигури.

Използваната литература обхваща общо 170 бр. източника, от които 12 бр. на кирилица и 158 бр. на латиница.

Литературният преглед е изготвен тематично и целенасочено. В логична последователност са разгледани и цитирани предишни проучвания и резултати от различни автори относно основните фактори (порода, светлина, ниво на хранене и др.) влияещи върху репродуктивните качества, млечната и месна продуктивност на зайците. Специално внимание е отделено на използваните от други автори хормонални методи (третиране с PMSG и GnRH), както и нехормонални методи („смяна на клетка“, контролирано кърмене, различно ниво на хранене, прилагане на различни светлинни програми при отглеждане на зайците, ефект на разплодника и др.) за оптимизиране на репродуктивните показатели при зайците. Прави добро впечатление умелия анализ на дисертанта да интерпретира цитираните литературни източници.

В края на задълбочения литературен преглед е обособен подраздел „Работна хипотеза“, в която дисертанта мотивирано обуславя целта на дисертационния труд.

Целта е точно и ясно формулирана, като тя е в логическа връзка с формулираната работна хипотеза.

Формулирани са три броя задачи, които са конкретни, изпълними и отговарят на определената цел в дисертационния труд.

В проучването са включени животни от Калифорнийската порода и Бялата новозеландска порода, които са основните породи използвани в промишленото зайцевъдство.

За изпълнение на поставените задачи в дисертационния труд са проведени два експеримента за сравнително изпитване ефективността на хормонално стимулиране с PMSG и нехормонален способ („смяна на клетка“) на зайкини от изпитваните породи върху техните репродуктивни, продуктивни и стопански показатели. Във връзка с физиологичните особености на зайците, експериментите методически правилно се разглеждат в два варианта – стимулация 48 часа преди скачка и стимулация до 48 часа след отбиване. По време на експериментите са контролирани необходимите репродуктивни/продуктивни показатели, като съответно са изчислени съответните стопански параметри на зайкините и техните зайчила.

Избран е подходящ метод за биометрична обработка на получените резултати, като специално внимание е отделено за анализиране влиянието на два от основните фактора („порода“ и „метод на стимулация“) посредством съответните начини за статистическа обработка на получените данни.

4. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В раздел „Резултати и обсъждане“ автора представя хронологично получените данни от проведените експерименти.

При експеримента относно проучване ефективността на хормоналната стимулация на половия цикъл с PMSG и смяната на клетките, 48 часа преди скачка, върху репродуктивни и продуктивни показатели преди и по време на раждането при нераждали зайкини е установено, че хормоналната стимулация има по-добър изразен ефект при третиране на животните от Бялата новозеландска порода, като това обаче не е свързано с по-висока заплодяемост. Наред с това при тази категория зайкини се наблюдава и по-висок процент мъртвородени зайчета в зайчило. За разлика от тях, при Калифорнийските зайкини е отчетено съответно по-висока заплодяемост и обща плодовитост. При използване на нехормоналния способ за стимулиране на половите функции на зайкините, получените данни показват, че те имат по-добър ефект при прилагане при животните от Калифорнийската порода. Сравнителният анализ между двете породи отчетливо показва, че по отношение на показателите индивидуално тегло и тегло на цялото зайчило, брой живородени зайчета в зайчило, както индивидуално тегло на живородено зайче в зайчило отново са в полза на Калифорнийските женски зайци.

При провеждане на втората серия експерименти за проучване ефективността на хормоналната стимулация на половия цикъл с PMSG и покриването до 48-ия час след отбиването върху репродуктивните признаци до раждането при раждали нелактиращи зайкини е установено, че както хормоналната стимулация, така и нехормоналния способ имат по-отчетливо влияние върху изследваните показатели при животните от Калифорнийската порода. За разлика от това, при

анализа на продуктивните показатели на зайките и техните зайчила са отчетени по-високи стойности при Новозеландските зайци.

Логично при анализа на продуктивните показатели на зайките и техните зайчила, те се разглеждат в съответните периоди след раждането – съответно до 8^{-я}, на 16^{-я}, на 21^{-я} и до 35^{-я} ден, което е дало възможност на докторанта за отчете влиянието и ефекта на проучваните фактори.

Отчетените общо 17 бр. показатели е дало възможност на дисертанта да направи комплексна оценка при съпоставяне ефекта на двата проучвани фактора при зайките от двете породи при двата различни варианта за прилагането им.

Разделът завършва с подраздел „Обсъждане“ в който дисертанта умело и компетентно интерпретира своите получени резултати с такива получени и цитирани от други автори. Това дава основание да се направи извода, че е методически правилно е подходено при избора на експерименталната постановка и реално отчитане на получените резултати.

Авторът завършва своя анализ на получените резултати със седем извода които вярно отразяват получените резултати. Формулирани са три препоръки, от които най-важната е, че изследваните методи за стимулация на половата активност на зайките при Калифорнийската порода да се прилага при невъзприемчиви индивиди, а при Новозеландската порода независимо от репродуктивния статус на животните.

5. Оценка на научни и научно-приложни приноси

Ясно са очертани научните и приложни приноси в дисертационния труд, свеждащи се до детайлно проучване на ефективността за хормоналното третиране с PMSG и нехормоналния способ посредством „смяна на клетка“ приложени при зайкини от породите Калифорнийски и Бял Новозеландски заек относно стимулиране и синхронизиране на половите им функции.

Акцент от научно-приложните приноси е установяването на специфичната породна реакция на изпитваните породи зайци, което е предпоставка за диференциран подход при системите за тяхното развъждане.

6. Оценка на публикациите по дисертационния труд

По дисертационния труд представен за рецензиране са представени три публикации. Едната е от сборник от научен симпозиум в Р. Сърбия, втората в списание издавано online и третата е публикувана в българско научно списание.

Публикациите са оформени стилово и съдържат резултати, които са част от дисертационния труд.

В едната публикация докторанта е самостоятелно представен, а в другите две статии е в съавторство с научния си ръководител.

7. Оценка на автореферата по дисертационния труд

Представеният автореферат отразява пълно и обективно структурата, съдържанието, поставените цели, задачи, получените резултати, изводи, препоръки и приноси на дисертационния труд.

8. Критични бележки, препоръки и въпроси

1. На някои места в текста, дисертанта използва термина „полов цикъл“. Според мен използването на този термин при зайците не е удачен. По-правилно би било използването на термина „полова активност“.
2. Препоръчвам в бъдещи експерименти докторанта да прави предварителни спермограми на използваните мъжки разплодници, макар и те да се използват за естествено покриване. Процесът на заплождане е двустранен (участие както на женските, така и на мъжките индивиди) и е необходимо да си отчитат всички фактори.
3. Как докторанта би могъл да обясни „породната специфичност по отношение на ефективността на проучваните методи за индукция за възприемчивост“ (принос 3)?

9. Заключение

На базата на ясно формулираната цел и задачи, подходящия материал и методически правилно избраната експериментална постановка е разработен актуален дисертационен труд.

Получените резултати и направения анализ, както формулираните изводи, препоръки и приноси са основание, че представения за рецензиране дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане в системата на Селскостопанска академия.

Въз основа на горепосоченото давам своята положителна оценка и изразявам съгласието си за присъждане на ОНС „Доктор“ по научна специалност 04.02.01 „Развъждане на селскостопанските животни, биология и биотехника на размножаването“ на **Красимир Петров Великов**.

11.09.2017 год.

РЕЦЕНЗЕНТ: .....
/доц. д-р Станимир Димитров/

